

SLAVNÉ HLAVY

BOJOVALY S MIGRÉNOU A PŘESTO ZMĚNILY SVĚT

FRÉDÉRIC CHOPIN: HUDBA, KTERÁ PŘEKONALA BOLEST

ZÁZRAČNÉ DÍTĚ Z POLSKA

Frédéric Chopin (1810–1849) byl hudební génius, jehož jméno se stalo synonymem pro romantickou klavírní hudbu. Narodil se v obci Żelazowa Wola nedaleko Varšavy v polsko-francouzské rodině. Už od útlého dětství projevoval mimořádný talent: v šesti letech složil první skladby, v osmi letech koncertoval před aristokracií a ve dvanácti byl vnímán jako „zázračné dítě“.

CESTA DO PAŘÍŽE

Jeho dětství i mládí byla spojená s Polskem, s jeho kulturou, lidovými tanci i vlasteneckým duchem. V mládí se však vydal do zahraničí a nakonec zakotvil v Paříži, kde se stal součástí intelektuální a umělecké elity. Přátelil se s Lisztem, Delacroixem či Heinem. Jeho salónní koncerty se staly legendou. Chopin nepotřeboval obrovská pódia, stačil mu klavír a komorní publikum. Tam vytvářel hudbu, která dodnes dojímá posluchače na celém světě.

HUDBA PLNÁ EMOCÍ

Chopinova tvorba byla nesmírně osobní. V jeho mazurkách a polonézách slyšíme ozvěny polské lidové hudby, v nokturnech intimní melancholii, v baládách dramatický příběh. Jeho hudba je zároveň technicky náročná a citově hluboká. Dodnes je pro klavíristy výzvou i odměnou.

GENIÁLNÍ, ALE KŘEHKÝ

Ale za leskem uměleckého génia stál člověk, který se celý život potýkal se slabým zdravím. Chopin byl křehké postavy, trpěl tuberkulózou, vyčerpáním, ale také bolestmi hlavy, které připomínaly migrénu. Současníci ho popisovali jako bledého, vyhublého muže s neklidným pohledem. Někdy býval tak unavený, že nebyl schopný vystoupit. Přesto dokázal komponovat hudbu, která se stala jedním z vrcholů 19. století.

MIGRÉNA JAKO SOUČÁST ŽIVOTA

Migréna pro něj nebyla jen zdravotní překážkou – byla součástí jeho života. Měl období, kdy se bolestí uzavíral do temné místnosti, aby se vyhnul světlu a hluku. Tyto chvíle izolace ale mohly být i podnětem pro jeho hudbu. Jeho nejtišší, nejintimnější skladby znějí, jako by vznikaly právě v těchto okamžicích, kdy svět kolem něj ztichl.

ODKAZ NAVŽDY

Chopin zemřel v pouhých 39 letech, ale zanechal po sobě více než 230 skladeb. Jeho dílo je dodnes živé, hraje se na koncertních pódii, učí se na konzervatořích, zní ve filmech i v uších posluchačů, kteří hledají krásu a útěchu. Je symbolem toho, že i navzdory bolesti a nemoci může vzniknout něco, co přetrvá staletí.

Rozhovor: Migréna je můj nevíтанý duetista

Mistře, vaše hudba je symbolem melancholie a krásy. Jaký byl ale váš běžný den, když vás trápily bolesti hlavy?

Den? (usměje se trpce) Den začínal často tím, že jsem vůbec nevstal. Světlo mě páliло do očí, hluk Paříže byl nesnesitelný. Zůstával jsem v posteli, s polštářem přes hlavu, dokud bolest neodezněla. Až potom jsem se odvážil ke klavíru.

Jak jste dokázal komponovat, když jste byl tak slabý?

Slabé bylo mé tělo, ne mysl. V hlavě mi zněly melodie i v nejhroší bolesti. Někdy jsem je musel zapsat hned, jinak by zmizely. Klavír byl můj zachránce, i když se prsty chvěly a oči slzely.

Vnímáte, že vaše migréna ovlivnila vaši hudbu?

Ano. Myslím, že moje hudba je tichá, protože já sám jsem hledal ticho. Všimněte si, že moje skladby málokdy burácí – spíš šeptají. Možná proto, že jsem nevydržel hluk, možná proto, že bolest hlavy naučila mé uši slyšet jemněji.

Lidé často říkají, že jste byl melancholický.

Myslíte, že to byla nemoc, nebo vaše povaha?

Melancholie byla můj stín. Migréna ji prohlubovala, tuberkulóza ji krmila. Ale hudba ji proměnila ve světlo. Co bylo pro mne tíhou, mohlo se pro posluchače stát útěchou.

George Sand, vaše slavná partnerka – jak vám pomáhala?

George měla sílu, kterou já jsem postrádal. Dokázala být něžná, když jsem potřeboval klid, i neústupná, když jsem chtěl své bolesti vzdát moc. Přinášela mi čaje z bylin, starala se o mě, někdy mě i donutila odpočívat. Pravda, hádali jsme se, ale i v hádkách byla energie, která mě držela při životě.

Myslíte, že byste psal jinou hudbu, kdybyste byl zdravý?

To je těžká otázka. Možná by moje skladby byly hlasitější, radostnější, možná bych koncertoval víc po světě. Ale kdo ví – možná bych pak nikdy

nenapsal nokturna. Bolest je krutý učitel, ale naučila mě poslouchat i to nejtišší šeptání tónů. Bez ní bych nebyl tím, kým jsem.

Jak byste vnímal dnešní medicínu, kdybyste měl možnost?

Kdybych měl současné léky, možná bych žil déle.

Možná bych napsal víc. Ale kdo ví – možná by moje hudba zněla jinak. Každá bolest, každá slabost mě formovala. Nechci si stěžovat. Byla to cena, kterou jsem zaplatil za své tóny.

Co byste poradil dnešním lidem, kteří mají migrénu?

Přijměte ji jako společníka, ne jako nepřitele. Bojujte, ale nezapomeňte také odpočívat. Najděte si svůj „klavír“ – něco, co vám dává smysl. A nezapomeňte, že i když vás migréna zastaví, neznamená to, že zastaví váš život.

CHOPINOVY TIPY NA MIGRÉNU

1. TICHŮ A TEMNOTA

Když mě přepadne bolest, zatahuji závěsy a nechávám Paříž venku. Hluk i světlo mě zraňují. V tichu a tmě se hlava uklidní, i když jen na chvíli.

2. BYLINKY A ČAJ

Nemám vaše léky. Mám jen máty, meduňky a heřmánky. George mi často připravuje teplý šálek. Piju ho pomalu a představuji si, že každým douškem utišuji bouři v hlavě.

3. STUDENÝ OBKLAD

Někdy si položím na čelo studený hadřík. Cítím, jak mi chlad proniká až do myšlenek. Je to drobná úleva, ale někdy právě ta rozhoduje o tom, zda dokážu usednout ke klavíru.

4. LEHKÁ STRAVA

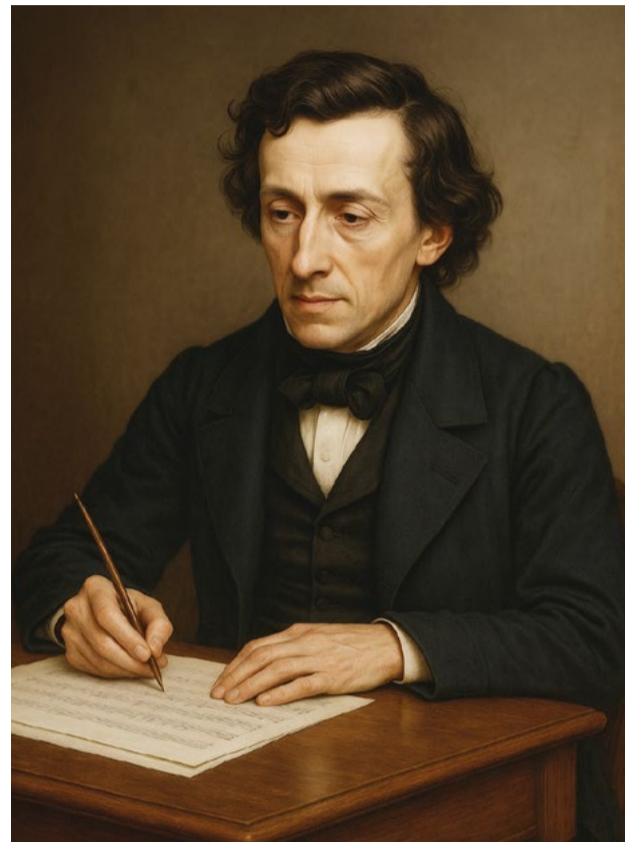
Naučil jsem se, že těžká jídla jsou nepřátelé. Často jím málo, raději ovoce či polévku. Prázdný žaludek bolí méně než přeplněný.

5. ODPOČINEK BEZ VINY

Hudebník má pocit, že musí stále tvořit. Ale já jsem zjistil, že někdy je lepší položit ruce z kláves a zavřít oči. Ne vždy je třeba hrát forte – i pianissimo má svou sílu.

6. LÁSKA

Největším lékem je blízkost. George se mnou zůstává, i když nemluví. Její přítomnost mi připomíná, že i když hlava bolí, srdce může zůstat v klidu.

Tipy: Kde začít s Chopinem

1. NOCTURNO CIS MOLL (OP. POSTH.)

Pokud chcete slyšet, jak vypadá čistá melancholie přetavená do tónů, začněte tady. Jemné, noční, přitom hluboké. Tahle skladba dokáže utišit i hlučný den.

2. POLONÉZA AS DUR, OP. 53 („HRDINSKÁ“)

Tohle je Chopin ve vlasteneckém kabátě. Energická, silná, hrdá. Poláci ji vnímali jako hudební zbraň – symbol národní identity. Poslechněte si ji nahlas, má sílu orchestru, i když hraje jen klavír.

3. PRELUDIUM E MOLL, OP. 28 Č. 4

Krátké, sotva dvě minuty. Ale i tak v sobě nese celé universum smutku. Zaznělo na Chopinově vlastním pohřbu a dodnes dojímá svou jednoduhostí.

4. VALČÍK DES DUR, OP. 64 Č. 1 („MINUTOVÝ“)

Hrát ho „za minutu“ je nemožné, ale právě proto se stal legendou. Rychlý, hravý, technicky náročný. Pokud máte pocit, že Chopin je jen vážný a smutný, tohle vás vyvede z omylu.

5. BALADA G MOLL, OP. 23

Dramatický kus, který zní jako příběh vyprávěný hudbou. Napětí, lyrika, bouře, všechno v jedné skladbě. Klavíristé ji milují i nenávidí zároveň, protože je krásná i vražedně těžká.

JAK POSLOUCHAT CHOPINA?

Nejlépe večer, se sluchátky a v klidu. Nesnažte se hned „rozumět“, stačí nechat hudbu plynout. Pokud vás zajímá víc, porovnejte různé interpretace. Rubinstein, Pollini nebo Zimmerman hrají stejné kusy, ale každý úplně jinak.

Migréna v 19. století

V Chopinově době nebyla migréna ještě plně pochopená. Lékaři ji často označovali vágními výrazy jako „nervová slabost“ nebo „choroba mozkových štáv“. O tom, co se skutečně odehrává v mozku, neměli tušení. Z dnešního pohledu byla léčba spíše experimentem než vědeckým přístupem.

BYLINKY, ČAJE A POBYT NA VENKOVĚ

Pacientům se doporučovalo především hodně odpočívat. Lékaři radili svým nemocným, aby trávili čas na čerstvém vzduchu, ideálně na venkově, daleko od hluku a kouře velkoměst. Bylo běžné podávat byliny – mátu, meduňku, heřmánek nebo kozlík lékařský. Tyto prostředky sice migrénu nevyлéčily, ale mohly přinést uklidnění a uvolnění napjatého organismu.

DRASTICKÉ METODY

Vedle jemných postupů však existovaly i metody, které bychom dnes označili za drastické. Patřilo k nim pouštění žilou, baňkování či přikládání pijavic. Lékaři věřili, že bolest hlavy způsobuje „přebytek krve“, a tak ji chtěli odvést ven. Tyto zákroky pacienty oslabovaly a často jim uškodily víc než samotná migréna.

NEMOC VYŠŠÍCH VRSTEV

Zajímavé je, že migréna byla v 19. století vnímána také společensky. Často se říkalo, že postihuje citlivé a vzdělané lidi – básníky, spisovatele, hudebníky a filozofy. Byla téměř „součástí obrazu“ génia, který tvoří navzdory slabosti těla. Chopin tak přesně zapadal do tohoto stereotypu: bledý, křehký, nemocný, a přesto tvořící hudbu, která vycházela z nitra a dotýkala se duší posluchačů.

Doplňovačka

V tajence vyjde Chopinův oblíbený žánr.

Tanec polského původu, který často komponoval

Země, kde se narodil

Na jaký hudební nástroj skládal.

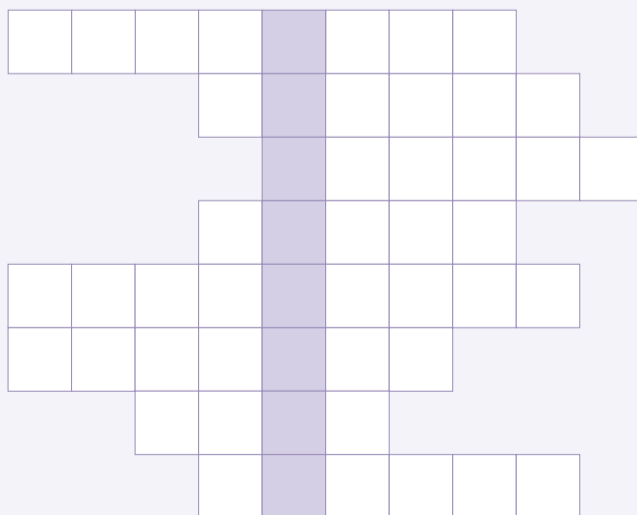
Hudební skladba pro jeden nástroj (napsal jich 27)

Předehra (napsal jich 26)

Polský lidový tanec

Chopinova partnerka

Smyčcový nástroj

Tajenka: Nokturno